

UOT 343.72

Orxan ASLANOV

Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin
“Cinayət hüququ və kriminologiya” kafedrasının
elmlər doktoru proqramı üzrə qiyabi doktorantı
aslanov.orxan@gmail.com

ŞƏXS TƏRƏFİNDƏN ÖZ QULLUQ MÖVQEYİNDƏN İSTİFADƏ ETMƏKLƏ TÖRƏDİLƏN DƏLƏDUZLUQ ƏMƏLİNİN CİNAYƏT-HÜQUQİ TƏHLİLİ

Açar sözlər: Dələduzluq, qulluq mövqeyi, vəzifə səlahiyyətləri, vəzifəli şəxs, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etmə, əmlak hüquqlarını ələ keçirmə, aldatma.

Ключевые слова: Мошенничество, служебное положение, должностные полномочия, должностное лицо, злоупотребление должностными полномочиями, присвоение имущественных прав, обман.

Key words: Fraud, care point, official powers, official, abuse of power, withdrawal of property rights, deception.

İqtisadi münasibətlərin dəyişilməsi, yeni mülkiyyət formalarının yaranması, vətəndaşlar, idarə, müəssisə və təşkilatlar arasında yeni hesablaşma qaydalarının tətbiqi və s. amillər ölkəmizdə və dünyada dələduzluq cinayətlərinin sayında artımların müşahidə olunmasına səbəb olmuşdur. Özgənin əmlakını başqa formada talama cinayətləri kimi, dələduzluq cinayətlərində də son məqsəd başqasının əmlakını qanunsuz yolla ələ keçirmək olsa da, bu cinayətlər özünün törədilmə üsullarına görə həmin cinayətlərdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Məlum olduğu kimi, bu fərq, əsasən, dələduzluq cinayət tərkibinin obyektiv cəhətində, yəni törədilmə üsulunda özünü göstərir. Belə ki, digər talama cinayətlərindən fərqli olaraq, dələduzluq aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə törədilir və əmlak sahibi, yaxud mülkiyyətçisi öz əmlakını

və ya ona olan hüququnu başqa şəxslərə yalan vədlərin təsiri altında könüllü surətdə verir. Bu baxımdan, elə Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan 1999-cu il Cinayət Məcəlləsinin 178.1-ci maddəsində dələduzluğa “etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə” kimi anlayış verilir. Bu nöqtəyi-nəzərdən, törədilmiş əməl o halda CM-in 178-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dələduzluq, yəni etibardan sui-istifadə və ya aldatma yolu ilə özgə əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə hesab edilir ki, şəxsin niyyəti əmlakı ələ keçirərkən və ya əmlak hüquqları əldə edərkən, hər hansı öhdəliyin yerinə yetirilməsinə deyil, özgənin əmlakının əvəzsiz və qanunsuz olaraq öz mülkiyyətinə keçirilməsinə, yaxud da əmlak hüquqlarının əldə edilməsinə yönəlmiş olsun [4, s.679]. Bundan əlavə, deyə bilərik ki, dələduzluq əməlini törədən zaman, təqsirləndirilən şəxsin qəddi təkcə özgənin bilavasitə əmlakına deyil, bəzi hallarda, bu əmlakı olan hüquqlara qarşı da yönəlir. Onu da qeyd edərkən ki, dələduzluq cinayətinin digər əsas fərqləndirici xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, zərərçəkmiş şəxs əmlakı və ya əmlak hüquqlarını dələduzluq edən şəxsə könüllü olaraq özü verir. Lakin bu zaman, könüllülük baş vermiş dələduzluq əməlinin qanuniliyinə dəlalət etmir. Ona görə ki, belə əqd hüquqi cəhətdən əhəmiyyətsizdir; yəni subyekt onu tamah niyyəti və ya əmlakı ələ keçirmək məqsədi ilə bağlamışdır [1, s.156].

Lakin hər bir halda, əməlin dələduzluq hesab edilməsi üçün, birincisi, əmlakı qaytarmamaq niyyəti əmlakın alınmasından əvvəl və ya əmlak alınan zaman yaranmalı, ikincisi, əmlakın qaytarılmasını qeyri-mümkün edən obyektiv şərait olmamalıdır.

1999-cu il Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinə əsasən, dələduzluğa görə cinayət məsuliyyəti əmlakın mülkiyyətçisinə və ya digər sahibinə beş yüz manatdan yuxarı, lakin beş min manatdan artıq olmayan məbləğdə ziyan vurulduğu hallarda yaranır [11]. Yəni, dələduzluq o halda cinayət hesab edilir ki, ələ keçirilmiş əmlakın dəyəri beş yüz manatdan artıq olsun. Əgər dələduzluq yolu ilə əldə edilmiş əmlakın dəyəri beş yüz manatdan aşağı olarsa, bu, Azərbaycan Respublikasının 29 dekabr 2015-ci il tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş İnzibati Xətalər Məcəlləsinin “Xırda talama” adlanan 227-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinə görə, cinayət məsuliyyətinin deyil, inzibati məsuliyyətin yaranmasına səbəb olacaqdır. Çünki 227-ci maddənin “Qeyd”ində deyilir ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 227-ci maddəsində göstərilən əməllər (xırda talama, yəni oğurlama, mənimsəmə, israfçılıq, qulluq mövqeyindən sui-istifadə və ya dələduzluq yolu ilə özgəsinin əmlakını talama) Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələrinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olmadıqda tətbiq edilir [12]. Bu isə, o deməkdir ki, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş məbləğdən aşağı miqdarda törədilən dələduzluq inzibati məsuliyyət yaradacaqdır. Lakin təcrübədə bir çox dələduzluq əməlləri xırda məbləğlərdə (beş yüz manata qədər) talama ilə bağlı olur və yalnız bu fakt qanunda nəzərdə tutulan məbləğdən aşağı olduğuna görə cinayət işi başlamağa əsas vermək imkanından məhrum olur. Ancaq təqsirkar eyni bir vədlə eyni vaxtda ayrı-ayrı şəxslərdən və ya eyni şəxsdən aldatmaq və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə əmlak əldə edirsə (məsələn, pul alırsa), onun əməli vahid cinayət aktı təşkil edir və bu halda, talanan ayrı-ayrı məbləğlər toplanmalıdır. Lakin beş yüz manatdan az məbləğdə törədilmiş dələduzluq aktları vahid niyyətlə əhatə olunmadıqda, əməl, təkrar xırda talama sayılır və inzibati məsuliyyətə səbəb olur. Ona görə ki, “Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər

üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumu özünün 11 iyun 2015-ci il tarixli 7 sayılı Qərarının 31-ci bəndində vurğulamışdır ki, şəxs hər dəfə müstəqil yaranmış niyyətlə həm ayrı-ayrı şəxslərə, həm də eyni şəxsə qarşı bir neçə dələduzluq cinayəti törətdikdə, ələ keçirilmiş əmlakın dəyərinin toplanmasına yol verilmir və bu əməllər hər bir epizod üzrə ələ keçirilmiş əmlakın məbləğindən asılı olaraq müstəqil qiymətləndirilməlidir. Vahid qəsdlə əhatə olunan istər bir neçə şəxsə, istərsə də eyni şəxsə qarşı törədilən dələduzluq, ümumilikdə, vurulmuş zərərin miqdarına uyğun olaraq tövsif edilir. Dələduzluğun təkrarən törədilməsi nəticəsində zərərçəkmiş şəxslərə həm xeyli, həm külli, həm də xüsusilə külli miqdarda ziyan vurulduqda, hökmdə törədilmiş cinayətlər ayrı-ayrılıqda təsvir edilməklə təqsirkarın əməli cinayət qanununun daha ağır səlahiyyət nəzərdə tutan norması ilə tövsif edilir [4, s.687].

Azərbaycan Respublikasının hazırkı Cinayət Məcəlləsinin “Dələduzluq” adlanan 178-ci maddəsinin 2022-ci il redaksiyasında dələduzluğun **şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi** cəzanı ağırlaşdıran əlamət kimi həmin maddədə ağırlaşdırıcı tərkibin daxilində nəzərdə tutulmuşdur. Dələduzluğun şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi dedikdə, təqsirkarın tutduğu vəzifə ilə əlaqədar ona verilmiş səlahiyyətlərdən istifadə edərək, özgənin əmlakını və ya əmlaka olan hüquqlarını aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirməsi başa düşülür. Qeyd edilən ağırlaşdırıcı tərkib əlaməti o halda mövcud olur ki, təqsirkar zərərçəkmiş şəxsi aldadarkən və ya onun etibarından sui-istifadə edərək məhz öz qulluq mövqeyindən istifadə etmiş olsun. Nəzərdən keçirilən ağırlaşdırıcı tərkib əlaməti ilə dələduzluq yalnız dövlət hakimiyyəti və yerli özünü idarəetmə orqanlarının vəzifəli şəxsləri deyil, həm də digər kateqoriyadan olan dövlət və bələdiyyə qulluqçuları tərəfindən törədilə bilər [3, s.661].

Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 11 iyun 2015-ci il tarixli 7 sayılı Qərarının 23-cü bəndində deyilir ki, dələduzluğun şəxs tərəfindən

öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi (CM-in 178.2.3-cü maddəsi) dedikdə, həmin əməlin Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində göstərilən vəzifəli şəxslərlə yanaşı, vəzifəli şəxs olmayan, lakin müəyyən səlahiyyətlərə malik olan digər şəxslər tərəfindən də törədilməsi başa düşülür [2, s.387].

“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində nəzərdə tutulmuş “vəzifəli şəxs” anlayışının şərh olunmasına dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 19 iyul 2013-cü il Qərarında isə, göstərilir ki, CM-in 308-ci maddəsinin əvvəlki və yeni redaksiyada olan “Qeyd” hissəsində subyekt baxımından **“vəzifəli şəxs”** anlayışını birləşdirən müəyyən məqamlar mövcuddur. Belə ki, bu məqamlara görə vəzifəli şəxsləri üç kateqoriyaya bölmək olar:

a) Hakimiyyət nümayəndəsinin funksiyasını daimi və ya xüsusi səlahiyyət əsasında həyata keçirən şəxslər. Hakimiyyət nümayəndəsinin funksiyasının və fəaliyyətinin xarakteri onun təmsil etdiyi orqanın qarşısında duran vəzifələrlə müəyyən olunur. Hakimiyyət nümayəndəsinin fəaliyyəti onun inzibati təbəçiliyində olan və ya olmayan qeyri-müəyyən həddə şəxslərin dairəsi ilə qarşılıqlı əlaqə üzərində qurulur.

b) Dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarında təşkilati-sərəncamverici funksiyaları yerinə yetirən şəxslər. Təşkilati-sərəncamverici funksiyaları həyata keçirən şəxs, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatların, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının fəaliyyətini idarə edir. Bu cür funksiyaların həyata keçirilməsi insanlar üzərində rəhbərlik etməklə əlaqədardır (kadrların seçilməsi, yerləşdirilməsi, iş qəbul, işdən çıxarma, işin təşkili və s.).

c) Dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarında inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər. İnzibati-təsərrüfat funksiyası üçün isə, insanlar üzərində rəhbərlik etmək mütləq deyil. Burada, əsas maddi nemətlər üzərində nəzarət və onların idarə olunması, onların buraxılmasının, qəbul olunmasının, məsuliyyətli saxlanılmasının, realizə olunmasının

və s. təşkil edilməsidir.

Konkret vəzifəyə təyin olunmadan, lakin faktiki olaraq, təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyaları yerinə yetirən, həmçinin, xüsusi səlahiyyət əsasında dövlət və ya özünüidarə orqanlarını təmsil edən şəxslər CM-in 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinə əsasən, vəzifəli şəxs hesab edilə bilərlər. Qeyd edək ki, xüsusi səlahiyyətləri buna hüququ olan orqan, vəzifəli şəxs, əmək kollektivi verir. Xüsusi səlahiyyətlər qanunla, normativ aktla, əmrlə, əmək kollektivinin qərarı və s. ilə rəsmiləşdirilir. Bu funksiyalar müəyyən müddət ərzində, birdəfəlik və ya əsas işlə müştərək qaydada həyata keçirilə bilər. Müstəqil əlamət kimi vəzifəli şəxsin çalışdığı orqanın, təşkilatın mənsubiyyəti çıxış edir. Qanuna görə bu, dövlət orqanları, yerli özünüidarə orqanları, dövlət və ya bələdiyyə qurumları, kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatları ola bilər. Beləliklə, qanunla müəyyən edilmiş qaydada təbəçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxs hesab olunurlar. Dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçilərinin, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərin vəzifəli şəxs sırasına aid edilməsi məsələsinə gəldikdə isə, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, həmin şəxslər yalnız hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hərəkətlər etdikdə, vəzifəli şəxs hesab oluna bilərlər. Bu yerdə, qeyd edilməlidir ki, elə hərəkətlər hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hesab olunurlar ki, onların edilməsi hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması kimi nəticələrə səbəb olur və ya səbəb ola bilər. Həmin anlayışa uyğun olaraq, hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hərəkətlər dedikdə, onları etməyə səlahiyyəti olan şəxslərin hərəkətləri başa düşülür. Bu əlamətin mövcudluğu şəxsin müəssisə, idarə və təşkilatda daimi və ya müvəqqəti olaraq müəyyən vəzifə tutmasını (müəyyən işi görməsini) və buna müvafiq olaraq müəyyən hallarda hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri etməsini nəzərdə tutur. Beləliklə,

cinayət qanununun məzmununa görə müəyyən olunmuş qaydada hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri etməyə səlahiyyətli şəxslər – müəssisə, idarə və təşkilatlarda (mülkiyyət formasından asılı olmayaraq) daimi və ya müvəqqəti olaraq vəzifə tutan və ya üzvlərinə qoyulmuş öhdəlikləri xüsusi tapşırıq əsasında icra edən, başqa şəxslər üçün hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması ilə nəticələnən və ya nəticələnmə bilən hərəkətləri edən şəxslərdir. Bundan əlavə, dövlət və ya bələdiyyə orqanlarında yardımçı heyət (kargüzar, makinaçı, kuryer, liftçi və digərləri) – vəzifəli şəxslərin fəaliyyətinin təmin olunması üçün köməkçi maddi-texniki əməliyyatları həyata keçirən əməkdaşlardır. Onlar müvafiq orqanların səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi fəaliyyətində bilavasitə iştirak etməzlər, dövlət və ya bələdiyyə orqanları aparatlarının fəaliyyətinin maddi-texniki və məlumat prosesinin təminatı ilə məşğuldurlar. Həmin şəxslər isə, yalnız qanunla, digər normativ-hüquqi aktla, əmr və ya sərəncamla təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyasını yerinə yetirdikdə, həmçinin, xüsusi səlahiyyət əsasında hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hərəkətlər etdikdə, vəzifəli şəxs hesab oluna bilərlər [10].

Onu da söyləmək ki, qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayəti törətmiş vəzifəli şəxsin əməli CM-in 178.2.3-cü maddəsi ilə tam əhatə olunduğundan həmin əməlin əlavə olaraq CM-in 308-ci (Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə), 309-cu (Vəzifə səlahiyyətlərini aşma) və ya 341-ci (Hakimiyyətdən sui-istifadə etmə, hakimiyyət həddini aşma və ya hakimiyyətdən istifadə etməmə) maddələri ilə tövsif edilməsinə ehtiyac qalmır. Şəxsin qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayəti törətməsini təşkil etmiş, yaxud onu bu əməli törətməyə təhrik etmiş və ya ona kömək göstərmiş digər şəxslərin əməlləri isə, müvafiq olaraq, CM-in 32.3, 32.4 və 32.5-ci maddələrinə istinad edilməklə, CM-in 178.2.3-cü maddəsi ilə tövsif edilir. Ancaq məhkəmə təcrübəsinə görə, bir sıra hallarda, dələduzluq cinayəti təqsirkar tərəfindən özbaşına özünü vəzifəli şəxs kimi təqdim etməklə törədilir. Belə hallarda, təqsirkarın bu cür hərəkəti aldatmanın üsulu kimi çıxış etdiyinə görə onun əməlinin əlavə olaraq CM-in 310-cu (Vəzifəli şəxsin səlahiyyətlərini mənimsəmə) maddəsi ilə tövsif edilməsinə ehtiyac yoxdur. Lakin özbaşına özünü vəzifəli şəxs

kimi təqdim edərək və ya vəzifəli şəxsin səlahiyyətlərinin mənimsənilməsi ilə əlaqədar dələduzluq cinayətini törədən şəxs özgənin əmlakını (əmlaka olan hüququnu) ələ keçirməklə yanaşı, fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafələrinin əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına səbəb olan digər hərəkətlər də törətdikdə, onun əməli cinayətlərin məcmusu üzrə CM-in 178-ci və 310-cu maddələri ilə tövsif edilir [4, s.685-686].

“Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun müvafiq Qərarında vurğulanır ki, dələduzluq cinayətlərinə dair işlərə baxarkən məhkəmələrin diqqəti bu əməllərin vəzifəli şəxslər, habelə rüşvətخورluqda vasitəçilik etmə adı ilə dələduzluq etmiş (“rüşvətخورluqda yalançı vasitəçi”) şəxslər tərəfindən törədilməsinə cəlb edilsin. Məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluğun törədilməsi zamanı aldadılmış və ya etibarından sui-istifadə edilmiş və öz əmlakını bunun nəticəsində başqa şəxsə vermiş zərərçəkmiş şəxs qısa və ya uzun müddətdən sonra həmin əmlakının geri qaytarılmasını ehtimal edir, gözləyir. Lakin əmlakı ələ keçirmiş şəxs onu qaytarmaq niyyətində olmadığından və öz ehtiyaclarına sərif etdiyindən, buna nail ola bilmir [2, s.393].

Beləliklə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində nəzərdə tutulmuş “vəzifəli şəxs” anlayışının şərh olunmasına dair” 19 iyul 2013-cü il Qərarındakı mövqeyi baxımından:

– Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tabeçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxs hesab olunurlar;

– Dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçiləri, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər yalnız hüquqi əhəmiyyət kəsb edən, yəni başqa şəxslər üçün hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması ilə nəticələnən və ya nəticələnmə bilən hərəkətlər etdikdə

vəzifəli şəxs hesab olunurlar [10].

Göründüyü kimi, öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq törədən şəxslər, təkcə dövlət və bələdiyyə təşkilatlarının vəzifəli şəxsləri deyil, həm də kommersiya strukturlarının öz qulluq mövqeyindən özgə əmlakını aldatma yolu ilə talamaq üçün istifadə edən əməkdaşları ola bilər. Odur ki, əməlin bu əlamət üzrə tövsifi üçün cinayəti törədən təqsirkarın öz qulluq mövqeyindən istifadə etməsi faktı mütləq müəyyən olunmalıdır. Lakin onu da qeyd etmək lazımdır ki, malların realizəsini həyata keçirən və ya əhaliyə xidmət göstərən təşkilatların içşiləri tərəfindən istehlakçıları ölçüdə, çəkiddə, hesabda, habelə əmtəələrin istehlak xüsusiyyəti və ya keyfiyyəti barədə aldatma dələduzluğun deyil, istehlakçıları aldatma cinayətinin tərkibini yaradır [5, s.183]. Yəni eyni əməllər qanuna müvafiq olaraq qeydiyyatda alınmış mal satan və ya əhaliyə xidmət göstərən təşkilatlarda, həmçinin, ticarət (xidmət) sahəsində fərdi sahibkar qismində qeydə alınmış fiziki şəxslər tərəfindən törədildikdə və istehlakçıya vurulmuş ziyan xeyli miqdar təşkil etdikdə, həmin əməllər istehlakçıları aldatma və ya pis keyfiyyətli məhsul istehsal etmə və satma kimi qiymətləndirilərək CM-in 200-cü maddəsi ilə tövsif edilir.

Bundan əlavə, şəxsin qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaqla standartlara uyğun olmayan xidmət göstərərək və ya məhsul (məsələn, yeyinti məhsulları, içkilər və s.) istehsal edərək onların qiymətinə təsir göstərən əsl keyfiyyəti və xüsusiyyətləri barədə məlumatları mal satan və ya əhaliyə xidmət göstərən təşkilatlardan, həmçinin, ticarət (xidmət) sahəsində fərdi sahibkar qismində qeydə alınmış fiziki şəxslərdən və

ya istehlakçılardan gizlətməklə onlara xidmət göstərməsi və ya məhsulları satması həm dələduzluq, həm də qanunsuz sahibkarlıq (CM-in 192-ci maddəsi) kimi qiymətləndirilməlidir. Yalnız özgə əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu ələ keçirmək məqsədilə bank və ya digər kommersiya təşkilatını yaratmış, lakin sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyətində olmayan şəxsin əməli dələduzluq cinayətinin tərkibi ilə tam əhatə olunduğundan, belə əməllərin, əlavə olaraq, CM-in 193-cü maddəsi ilə (Yalançı sahibkarlıq) tövsifinə ehtiyac yoxdur. Belə şəxsin əməli o halda əlavə olaraq Cinayət Məcəlləsinin 193-cü maddəsi ilə tövsif edilir ki, kommersiya təşkilatını yaratmış şəxsin niyyəti özgə əmlakını ələ keçirməklə yanaşı, həm də xeyli və ya külli miqdarda gəlir əldə etmək üçün kredit almağa, rüsumlardan azad olmağa və ya digər əmlak mənfəəti əldə etməyə, yaxud da qadağan edilmiş fəaliyyəti gizlətməyə yönəlmiş olsun [4, s.682-683].

Sonda, onu da diqqətə çatdıraq ki, Cinayət Məcəlləsinin 73-1.2-ci maddəsinə əsasən, CM-in 178.2.3-cü (dələduzluğun şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi) maddəsində nəzərdə tutulmuş əməli törətmiş şəxs zərərçəkmiş şəxslə barışdıqda və dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə, habelə cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın bir misli miqdarında dövlət büdcəsinə ödəniş etdikdə, cinayət məsuliyyətindən azad edilir. Lakin CM-in 72-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinə görə, bu əsasla şəxs cinayət məsuliyyətindən yalnız bir dəfə azad edilə bilər [3, s.661-662].

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Aslanov O.R. Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər: Dərslik. – Bakı: Mütərcim, – 2021. – 344 s.
2. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qərarlar məcmuəsi (1991-2016). – Bakı: “MSV NƏŞR”, – 2017. – 480 s.
3. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası / H.e.d., prof. F.Y.Səməndərovun redaktəsi ilə. Yenidən işlənmiş təkrar nəşr. I Hissə. CM-in 1 – 189-1-ci maddələrinin şərh. – Bakı: Hüquq Yayın Evi, – 2018. – 704 s.
4. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. – Bakı: Hüquq Yayın Evi, – 2018. – 736 s.
5. İmanlı M.N. Mülkiyyət əleyhinə edilən cinayətlər: Dərslik. – Bakı: “Əbilov, Zeynalov və oğulları”, – 2007. – 380 s.
6. Quliyev R.İ., İmanov M.N. Cinayət hüququ. Xüsusi hissə: Dərslik. Təkrar nəşr. – Bakı: Qanun, – 2004. – 816 s.
7. Məmmədov R.K. Yeni qanunvericiliyin tələbləri baxımından korrupsiyaya qarşı mübarizənin bəzi

- məsələləri haqqında // “Korrupsiya və ona qarşı mübarizə” mövzusunda keçirilmiş elmi seminarın materialları. – Bakı: Qanun, – 2001. – s.18-21.
8. Агаев И.Б. Уголовное право Азербайджанской Республики. Общая и Особенная части: Учебник. – М.: Юрист, – 2009. – 684 с.
 9. Максимов С.В. Коррупция. Закон. Ответственность. – М.: ЮрИнфоР, – 2000. – 143 с.
 10. <http://www.e-qanun.az/framework/26312> – Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində nəzərdə tutulmuş “vəzifəli şəxs” anlayışının şərh olunmasına dair” 19 iyul 2013-cü il tarixli Qərarı
 11. <http://www.e-qanun.az/framework/46947> – Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 1999-cu il Cinayət Məcəlləsi
 12. <http://www.e-qanun.az/framework/46960> – Azərbaycan Respublikasının 29 dekabr 2015-ci il İnzibati Xətalər Məcəlləsi

Орхан Асланов

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СОВЕРШЕННОГО МОШЕННИЧЕСТВА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СВОЕГО СЛУЖЕБНОГО ПОЛОЖЕНИЯ

Резюме

В статье рассматривается уголовно-правовой анализ мошенничества, совершенного лицом с использованием служебного положения. Мошенничество, совершенное лицом с использованием своего служебного положения, означает, что преступник, используя полномочия, предоставленные ему в связи с его положением, захватывает чужую собственность или права на собственность путем обмана или злоупотребления доверием. Это отягчающее обстоятельство будет иметь место, если виновник для обмана потерпевшего или пользуясь его доверием, использует именно свое служебное положение. В общем, акт мошенничества, совершенный лицом с использованием своего служебного положение отличается от других преступлений своей общественной опасностью и частотой совершения. Поэтому в статье вносится ясность в содержание и значение названного преступления, высказанные некоторыми авторами в юридической литературе взгляды на это общественно опасное деяние.

Orkhan Aslanov

CRIMINAL ANALYSIS OF THE FACT OF FRAUD COMMITTED BY A PERSON TAKING ADVANTAGE OF THEIR OFFICIAL POSITION

Summary

The article examines the criminal analysis of fraud committed by a person who uses his official position. Fraud is committed by a person who takes advantage of his or her official position, it is understood that the perpetrator seizes someone else's property or property rights by deception or abuse of trust, using the powers granted to him in connection with his position. Mentioned aggravating ingredient will exist then when the perpetrator deceives the victim or abuses his trust, that is, he used his position of service. Generally, act of fraud committed by a person using his or her official position differs from other crimes in its social danger and frequency. Thus, the article contains a reference to the opinions expressed by some authors in the legal literature regarding this socially dangerous act, the content and essence of the specified aggravating feature are also specified.